

De tweede fase van flexizekerheid: een analyse van praktijken en beleidsvormen in de lidstaten

Samenvatting

Inleiding

Flexizekerheid is een strategie om zowel de flexibiliteit als de zekerheid op de arbeidsmarkt te verbeteren. Het begrip staat al sinds de jaren negentig op de publieke en beleidsdiscussieagenda in heel Europa. Flexizekerheid werd ontwikkeld in gunstige economische tijden bij sterke arbeidsmarktprestaties. Gezien de recente economische crisis rees dan ook de vraag of dit mechanisme overeind kon blijven in woelige tijden, dus of en hoe het wordt toegepast in de lidstaten van de Europese Unie in periodes waarin het economisch moeilijk gaat.

Het huidige onderzoeksproject onderzoekt de tweede fase van flexizekerheid door een groot aantal individuele instrumenten te identificeren van publieke en sociale partners die een element van flexibiliteit en zekerheid combineren en dus een bijdrage leveren aan het nationale systeem van flexizekerheid, zelfs wanneer ze niet expliciet zo beschreven worden. Dat zou moeten helpen om het relatief vage concept van flexizekerheid tastbaarder te maken door een groot aantal voorbeelden te geven van hoe flexizekerheid in de praktijk kan worden toegepast.

Door de methodologische beperkingen kunnen alleen op zichzelf staande beleidsinstrumenten worden geanalyseerd en niet de algemene nationale flexizekerheidssystemen. Hierdoor kunnen de implementatieniveaus van flexizekerheid in de verschillende landen niet met elkaar worden vergeleken (m.a.w. het is niet mogelijk vast te stellen hoe "flexizeker" de afzonderlijke lidstaten zijn). Toch kunnen de bevindingen minstens worden gezien als een indicatie voor of en hoe flexizekerheid in Europa wordt toegepast.

Beleidscontext

Flexizekerheid wordt al sinds de jaren negentig gebruikt als beleidsinstrument. De opkomst ervan valt samen met

een reeks hervormingen van de arbeidsmarkt in Denemarken en Nederland, als gevolg van economische groei, globalisering, een steeds verdere uitholling van de sociale cohesie, ongelijkheden wat betreft inkomensverdeling en kansen op werkgelegenheid, en een wildgroei aan allerlei soorten arbeidsovereenkomsten.

Het begrip flexizekerheid werd in maart 2006 voor het eerst omschreven in Brussel in de conclusies van het voorzitterschap van de Europese Raad. Nadien werd flexizekerheid een hoofdthema in de Europese beleidsdiscussies, wat leidde tot een aantal bijdragen en strategiedocumenten van de Europese Commissie, de comités voor werkgelegenheid en sociale bescherming, het Europees Economisch en Sociaal Comité en de Europese sociale partners.

Toen Europa eind 2008 werd getroffen door de zwaarste economische recessie sinds de Tweede Wereldoorlog, werd het debat over flexizekerheid weer aangewakkerd, deze keer gedreven door de lage vraag naar werknemers. Hoewel de EU de flexizekerheid altijd zonder aflaten heeft gesteund, is er – om uiteenlopende redenen – heel wat tegenstand van wetenschappers en sociale partners tegen deze strategie. Toch is er nog steeds een consensus dat flexizekerheid kan bijdragen tot een win-winsituatie, ook in tijden van crisis, als het principe maar wordt aangepast aan de gewijzigde kadervoorwaarden.

Hoofdconclusies

In de algemeen toegepaste "flexizekerheidsmatrix" worden verschillende dimensies geïdentificeerd. Van alle geanalyseerde instrumenten die kunnen worden beschouwd als toegepaste flexizekerheidsmaatregelen in Europa is arbeidskostenflexibiliteit (werkgelegenheidssubsidies of ondersteuning van opleidingskosten) de vaakst

voorkomende flexibiliteitsdimensie, vooral in Centraal- en Oost-Europa, gevolgd door externe flexibiliteit (outplacement en re-integratieondersteuning voor ontslagen werknemers). Analoog hiermee is inkomenszekerheid de vaakst voorkomende zekerheidsdimensie in de geïdentificeerde instrumenten (sterk aanwezig in de beleidsinstrumenten van Scandinavische en continentale Europese landen), gevolgd door werkzekerheid (vaker aanwezig in beleidsinstrumenten van continentale Europese en Angelsaksische landen). De meeste van de geïdentificeerde instrumenten werken tegelijk in op verschillende soorten flexibiliteit en zekerheid.

Het meest voorkomende flexizekerheidsbeginsel dat door de geïdentificeerde instrumenten wordt gevolgd, is het creëren van nieuwe en het behoud van bestaande banen (opvallend vaak in Scandinavische landen), gevolgd door het bevorderen van "overgangen" (in landen rond de Middellandse Zee lag het aandeel van deze instrumenten het laagst). Meer dan 90% van de geanalyseerde instrumenten had meer dan een doelstelling, waarbij vaak allerlei combinaties voorkwamen met een leven lang leren, zoals vaardigheden ontwikkelen gekoppeld aan flexibele en betrouwbare arbeidsovereenkomsten, betere banen creëren en overgangen of gelijkheid bevorderen.

De meerderheid van de geïdentificeerde overheidsmaatregelen is gericht op werkgevers, maar heel wat instrumenten zijn ook bedoeld voor werknemers (bijvoorbeeld omgaan met arbeidsovereenkomsten of het creëren van betere banen), voor werklozen en personen die zich op de rand van de arbeidsmarkt bevinden (banen creëren en overgangen ondersteunen, inclusief maatregelen om gelijkheid te bevorderen en segmentatie te overwinnen).

De grote meerderheid van de verzamelde instrumenten waren op initiatief van nationale of regionale administratieve organen. Bij iets minder dan de helft van de geïdentificeerde maatregelen zijn ook sociale partners betrokken. In de overgrote meerderheid van die gevallen speelden sociale partners een actieve rol in de onderhandelingen over het ontwerp en de uitvoering van de maatregelen via collectieve overeenkomsten. In een kleiner aantal gevallen hebben ze ook actief bijgedragen aan de financiering, uitvoering, administratie en evaluatie. De betrokkenheid van sociale partners kan worden

beschouwd als een belangrijke, maar niet de enige, voorwaarde om expliciet te kunnen spreken van een wisselwerking tussen flexibiliteit en zekerheid. Ze kan ook bijdragen tot een kostendeling voor de financiering van het instrument.

Een relatief groot aandeel van de geanalyseerde instrumenten werd ofwel ingevoerd als een recessie-instrument of werd aangepast om beter afgestemd te zijn op de wijzigende sociaaleconomische dynamiek in het (post-)crisisklimaat, ook gekenmerkt door een intenser gebruik door de doelgroep tijdens of in de nasleep van de crisis vergeleken met meer gunstige periodes. Dit wijst erop dat flexizekerheid ook in economisch moeilijke tijden potentieel haalbaar is.

Beleidsadviezen

Uit de huidige analyse blijkt dat er heel wat maatregelen bestaan met samenwerkingsverbanden tussen overheden en sociale partners, wat een positief effect heeft bij het ontwerpen van instrumenten met een hoog win-winpotentieel voor werkgevers en werknemers. Tegelijkertijd kan erop worden gewezen dat de betrokkenheid van de sociale partners nog kan worden verbeterd, vooral in de Centraal- en Oost-Europese en de Angelsaksische landen.

In het huidige economische klimaat lijkt een evenwicht tussen flexizekerheidsmaatregelen voor "insiders" en voor "outsiders" nog belangrijker dan ooit. Instrumenten voor insiders kunnen zich bijvoorbeeld richten op flexibiliteit op het vlak van arbeidstijden of interne mobiliteit (waaronder van baan veranderen tijdens de tewerkstelling), waarbij ook relatief weinig openbare middelen nodig zijn. Onder de geanalyseerde instrumenten werden maar weinig van zulke maatregelen gevonden in Centraal- en Oost-Europa, wat erop wijst dat er in die regio nog ruimte voor verbetering is op dat vlak. Maatregelen voor outsiders moeten gericht zijn op de behoeften van wie het hardst getroffen wordt door de economische crisis, zoals jongeren.

Er moet ook meer aandacht worden besteed aan het afstemmen van sociale zekerheidssystemen op het concept van flexizekerheid. In deze context is een nauwere betrokkenheid van de sociale partners bij de verschillende initiatieven en regelgevingen aan te raden.

Aanvullende informatie

Het verslag *The second phase of flexicurity: an analysis of practices and policies in the Member States* is beschikbaar op <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1183.htm>

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Funda Celikel-Esser, onderzoekscoördinator, fce@eurofound.europa.eu.